

LITERATURA EZ DA EZER ARRISKUTSUA, EZTA?

Poesia mailu bat da jaialdia antolatu du Azpimarra irakurle taldeak Gasteizko Gaztetxean. Ikasturtean egindako saioetan landu dituzten auziak plazaratu dituzte tailer, solasaldi, errezitaldi zein hainbat erakusketatan. “Garaia kolpatuko duen literaturaren alde” egin dute: “Artea gure garaian kokatu eta literatura izatea nahi dugunari buruz hausnartzeko elkargune izan da”.

 LARRAITZ FAGUNDEZ OSA

Ekainaren 6a da, osteguna. Goizeko 11:30ean gaztetxean ez dago oraindik arratsaldean egongo den jendetzarik, asteguna da izan ere, baina hasi dira pixkanaka gerturatzen eta hogei bat lagun bildu dira atean *Poesia mailu bat da* letra larriz idatzita duen pankarta handiaren azpian. Aurpegi ezagun asko, Azpimarra irakurle taldearen ikasturteko saioetan elkar ezagutu den jendea.

ITZULPENGINTZA ETA AHOZKO TRADIZIOKO LITERATURA

Irakurle taldeko bi kidek prestatu dute goizeko saioa, itzulpengintzari buruzkoa. Mahaigainean jarri dute itzulpena ez dela auzi teknikoak bakarrik. Askok sormenetik eta erabakitik; ondoko galderak izan dituzte mintzagai: zer literatura mota itzultzen da? Zer autore? Hizkuntza gartzeko ere balio du itzulpenak, eta funtzio literarioa ere badu bere horretan. Literatura bezalaxe, ezin da ulertu huts-hutsean, auzi sozial eta politikoez gurutzatzen baitute. Hizpide izan dituzte irudiak eta erreferentziak beste kultura batera eramane edo ekaritzeak duen lana, hizkuntza gutxituen arazo partikularrak, eta, besteak beste, testuaren intentsioa ulertu eta hori itzultzeko prozesua.

Berriro gaztetxea ireki denean, arratsaldean, Azpimarrako kide Aratz Fernandez de Pinedok hitza hartu du irakurle taldea eta jaialdia aurkezteko: “Irakurtzeko denborarik ez genuelako, elkartu eta geure burua bultzatzeko sortu dugu taldea, eta interesatzen zaigun literaturaz hausnartzeko ere bai, mundua ulertu eta eraldatzeko. Jaialdi hau ere horretarako antolatu dugu”.

Ahozko tradizioko literaturak ere izan du tokirik. Onintze Goitiz ipuin-kontalariak *Mundu Berriko Mamuak* deitu dien bi istorio kontatu ditu, askatasunari, jabetzari eta lukurreriari buruzkoak. Julien Ormaetxearen *erruina baten istorioa* gertuago egon da antzerkitik edo baka-rrizketatik.

LITERATURA ETA POLITIKAZ HAUSNARTZEKO PARADA

Irakurle taldea bai, baina literaturaz, politikaz eta idazlearen konpromiso sozial eta politikoz hausnartzeko espazioa ere izan da bai jaialdia eta bai Azpimarra irakurle taldea, sortu zen unetik. Ez da harrizkoa, hortaz, jaialdian bertan ere tamainako mahai-ingurua antolatu izana horretarako. Agerikoa da auziak interesa piztu duela, ehun lagunetik gora etorri baitira entzutera, belaunaldi

ugarikoak. Eli Irazuk gidatuta, Martin Bidaur, Uxue Apaolaza eta Joseba Sarrionandia idazleak gaztetxeko oholtzan eseri dira jende ugari so dutela.

Anekdotak bat bota die Irazuk hasteko: “Irakurle taldeko bi kide jaialdi honetxan kartelak jartzen ari zirene unibertsitatean, eta *segurata* etorri zitzaie oldarkor. Kartela zer zen ikusita, harrituta, esan zien: “*Ah, literatura, pero esto no es nada malo, no?*” (Ah, literatura, baina hori ez da ezer txarra, ezta?).

Martin Bidaurren arabera, idazten diren gauza iraultzaileak kaltegabeak suertatzen badira, giharra emango dion mugimendurik atzean ez dutelako da. “Pertsona batek bere gelan idazten duenarekin agian zerbait aldatuko du, baina muga handiak izango ditu”. Literaturaren gaitasuna azpimarratu du “esploratzeko, sentipenak, ideiak arakatzeko”. Konplexutasun horrek ematen dio potentzialitatea ideia berriak sortu eta jendearengan eragiteko.

Literaturak existentziaren aukerak zabalitzen dituela gehitu du Apaolazak: “Ez dut uste izan behar duenik norbere burua islatzeko edo identifikatua sentitzeko, azkenaldian hori asko entzuten bada ere; balio behar du erakusteko mundua esaten dizutena baino konplexuago dela”.

Komunikazioa eta translazioa al da literatura azken buruan? Joseba Sarrionandiak asko jardun du horretan. Bi atsekabe, bi helburu politiko zituzten bere belaunaldiko euskal idazleek: euskara estandarra eta hizkuntza literarioa sortzen laguntzea, eta erdaretako literatura euskarara ekartzea. Gaur egun, baina, egoera eta errealtate soziolinguistikoa bestelakoak dira: hizkuntza eta kultura zapalduen azken faseetan gertatzen zaien bezala, hiztun elebakarrik jada ez dago eta euskarak ez du *normala* den espaziorik, esaterako.

Sarrionandiaren ustez, egitekoa orain hizkuntza literarioari aniztasuna ematea da, erregistro gehiago, ahozkotasunetik gertuagokoak finkatzea: "Egun, gazteak eta nerabeak hizkuntzarekin ez identifikatzearen motiboetako bat izan daiteke hizkuntza bera, euskara, formalegia ikustea".

Euskal literaturaren ekosistemaz, oso txikia eta prekariora bada ere, "gutxi gorabeherako egonkortasuna duen argitaletxe, sari eta azoka sarea" lortu dela aipatu du Bidaurrek. Ez du uste sistema sano baten erreferentzia gisa hartu behar direnik hizkuntza hegemonikoe-

tako merkatuak. "Badago ideia bat, merkantilizazioaren bidetik etorriko dela salbazioa, literaturarena, euskararena. Nik uste dut azken urteetako Euskal Herriaren, euskal literaturaren eta euskalduntzearen historiak erakusten digula borondate militantea egon delako egin duela aurrera; borondate politizatua eta konprometitua egon delako euskararekin, literaturarekin eta politikarekin oro har".

Itzulpenetan ere nabari da. Apaolazaren ustez, joera dago euskal idazleek itzulpenean pentsatzen idaztekoa eta horrek "hil egiten du literatura". "Ustezko publiko unibertsal bati idazten badiot, ez diot inori idazten", gehitu du. Euskal literaturaren autonomia indartu behar delakoan dago Sarrionandia, ez dadin baloratu soilik Espainiako sistema literarioa itzultzen denaren arabera.

Kapitalismoak langileei inposatutako bizi-baldintzek eta erritmoak garapen literarioan duen eragin bortitzez aritu dira bukatzeko, denboraren garrantziaz batez ere. Apaolazaren hitzetan: "Pentsamendua lapurtu digute, ideia konplexuetarako denbora eta gaitasuna. Denbora duina aldarrikatu behar dugu".

GAU EPELA, GIRO ALAIA

Musika berriro eta apur bat bareago dago gaztetxea. Poesia mikro irekian irakurtzeko prestatu da jendea. *Biharraren hegietan* (Maiatz, 2024) argitaratu berri duen Maddi Sarasua izan da oholztan, bat aipatzearren.

22.00ak aldera, eguna ordurako ilunduta, kantaldia eman du Aurki taldeak. Tradizio iraultzaileko abesti ezagunak kantatu dituzte gitarra, teklatu eta zeharkako txirulak lagunduta. Entzuleak kantari, dantzan, txaloka eta oihuka aritu dira.

Bukatu da eguna, Dervishen musika elektronikoa gaztetxeako tabernan, eta udako gau giroan oraindik etxera joateko gogorik ez duen jendea dantzan eta solasean.

Biharamunean zer aje, zer ideia utziko ditu airean, Gasteizko Gaztetxean sorturikoak? Literatura hutsala al da? Artea antolamendu sozialetik at dago? Estetikaren arauak gidatzen dute soilik? Ala izan daiteke arriskutsua ere? Geuk nahi dugun funtzioa eman? Beharbada hurrengoan Campuseko segurtasun indarrek debekatu egingo dituzte literatura jaialdiko kartelak. Zaindaria begira ez dagoenean jarri beharko dituzte. Seinale ona izango da agian, literatura mailu den seinale. ●